

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Λαυρέντιος Γ. Δελλασούδας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Περίληψη	2
1. Προβλήματα της οικογένειας σε σχέση με το παιδί και το σχολείο	2
2. Αναγκαιότητα νέων θεσμών στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης	4
3. Ρόλος των Σχολών Γονέων	7
4. Βασικές αρχές για τους όρους και τις προϋποθέσεις ίδρυσης οργάνωσης και λειτουργίας των "Σχολών Γονέων"	8
4.1. Πρόσωπα στα οποία απευθύνονται οι Σχολές Γονέων	8
4.2. Μορφή, ονομασία και εκπαιδευτική μεθοδολογία των Σχολών Γονέων	9
4.3. Περιεχόμενο προγραμμάτων των Σχολών Γονέων.....	10
4.4. Κατηγορίες προγραμμάτων σύμφωνα με προηγούμενες γνώσεις ή/και εμπειρίες των "σπουδαστών".....	11
4.5. Διάρκεια προγραμμάτων	11
4.6. Ελεύθερος χρόνος – χορήγηση αδειών.....	11
4.7. Κάλυψη εξόδων παρακολούθησης των προγραμμάτων.....	12
4.8. Τίτλοι-Βεβαιώσεις φοίτησης στις Σχολές Γονέων	13
4.9. Προσόντα προσωπικού.....	13
4.10. Εξειδίκευση του προσωπικού στο πλαίσιο των δομών της δια βίου μάθησης	14
4.11. Εποπτεύων Οργανισμός.....	15
4.12. Λειτουργούντα προγράμματα	16

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Λαυρέντιος Γ. Δελλασούδας

Περίληψη

Το πρόβλημα των διαφορών μεταξύ των γενεών δεν επικεντρώνεται πλέον στις σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών, αλλά εκτείνεται και στις προς τρίτους σχέσεις τους, δηλαδή στις σχέσεις Οικογένειας - Σχολείου, Οικογένειας-Τεχνολογίας, Οικογένειας- Αγοράς Εργασίας κλπ. Διότι, ενώ κατά το παρελθόν το λεγόμενο χάσμα γενεών εντοπιζόταν κυρίως στη διαφοροποίηση των αντιλήψεών τους σε ό,τι αφορά στην εντός και εκτός σπιτιού συμπεριφορά των παιδιών, σήμερα διευρύνεται σε καταστάσεις, γνώσεις και εκπαιδευτικούς στόχους που είναι εντελώς νέοι ακόμη και για τον χώρο της κατά σύστημα αγωγής. Οι νέες τεχνολογίες, η δια βίου μάθηση, η περιβαλλοντική αγωγή, η "εξάρτηση", η Ενωμένη Ευρώπη και άλλα θέματα είναι ζητήματα για τα οποία δεν υπάρχει στοιχειώδης εμπειρία, γενικότερα, με συνέπεια να καθίσταται όλο και δυσκολότερος ο διάλογος μεταξύ Γονέων, Παιδιών, Σχολείου και Κοινωνίας. Για τους λόγους αυτούς, ακόμη και οι ίδιοι οι γονείς δεν έχουν "τελειώσει" με το ζήτημα της μάθησης, οπότε βρίσκονται και αυτοί σε παράλληλη αναγκαστική πορεία με τα παιδιά τους, έχοντας ανάγκη της συνεχιζόμενης μάθησης. Μια τέτοια ανάγκη θα μπορούσε να καλυφθεί στο πλαίσιο της λειτουργίας των ονομαζόμενων "Σχολών Γονέων". Οι δυνατότητες, και οι προϋποθέσεις αποτελεσματικής λειτουργίας τους, στα πλαίσια της εκπαίδευσης εργαζόμενων ενηλίκων, αφενός, και της συνεχιζόμενης μάθησης, αφετέρου, αποτελούν και το αντικείμενο της παρούσας "τοποθέτησης" που έχει ως αφετηρία τις ήδη δημοσιοποιημένες θέσεις μας, διευρυμένες και συμπληρωμένες με αφορμή την πρόσκληση-πρόκληση της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.).

1. Προβλήματα της οικογένειας σε σχέση με το παιδί και το σχολείο

Όπως γνωρίζουμε, η Οικογένεια και το Σχολείο, αν και αποτελούν δύο από τους βασικούς παράγοντες της αγωγής, είναι εκείνοι που έχουν δεχτεί τη μικρότερη στήριξη εκ μέρους των άλλων παραγόντων της αγωγής, ορισμένοι από τους οποίους, ενώ κατά το παρελθόν είχαν ρόλο δευτερεύοντα, σήμερα πλέον έχουν ρόλο πρωταγωνιστικό. Όμως, ο ρόλος, η θέση αυτών των παραγόντων αποτελεί και το μεγάλο πρόβλημα, διότι κατά την προσπάθεια επικράτησής τους οδηγούνται στη μεταλλαγή του προορισμού τους, τροποποιώντας τους στόχους τους προκειμένου να καταστούν παράγοντες ρυθμι-

στικοί. Είναι δε τόσο έντονη η προσπάθεια για κυριαρχία, ώστε τελικά μεταβάλλονται σε παράγοντες αποφασιστικής σημασίας, πολλές δε φορές καθίστανται αρνητικοί παράγοντες ως προς τη διαμόρφωση της ελεύθερης σκέψης και συμπεριφοράς των ανθρώπων. Για τους λόγους αυτούς έχουμε φτάσει στο σημείο να υπάρχουν πολλοί γονείς, οι οποίοι: (α) αφού διερωτηθούν κατ' επανάληψη: (i) ποιος είναι τελικά ο σκοπός της αγωγής, (ii) κατά πόσον το σχολείο θα πρέπει να ασχολείται με την ανάπτυξη όλων των πτυχών της προσωπικότητας των παιδιών τους και, εάν αυτός είναι ο προορισμός του σχολείου, (iii) κατά πόσον μπορούν να "εμπιστευτούν" στο σχολείο τη συνολική ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών τους, και (β) μη έχοντας εμπειρία περί του πρακτέου και βεβαιότητα περί των επιλογών τους, (γ) καταλήγουν αποδεχόμενοι την άποψη που επιβάλλουν οι παράγοντες που προαναφέραμε. Δηλαδή, ότι θα πρέπει να προσδοκούν από το σχολείο όχι τη μόρφωση, αλλά τη μορφοποίηση ενός ανθρώπου με τα χαρακτηριστικά εκείνα που διακρίνουν και τα άψυχα προϊόντα της τυποποιημένης παραγωγικής διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά, επειδή διαπιστώνουν ότι αγνοούν πολλά ζητήματα, που θεωρούνται νέα επιστημονικά καθώς και σύγχρονες τάσεις της αγωγής, διερωτώνται για τη δική τους θέση και στάση δίπλα ή απέναντι στα παιδιά τους.

Στο πεδίο των προβληματισμών αυτών, το **πρώτο**, το βασικότερο λοιπόν ερώτημα-πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι γονείς έχει σχέση, κατ' αρχάς με το ποια, τελικά, πτυχή της προσωπικότητας του παιδιού τους θα πρέπει να εμπιστευτούν στο σχολείο και, στη συνέχεια, με το τι θα πρέπει να αναμένουν από το σχολείο και το παιδί τους. Αυτό συμβαίνει διότι οι σημερινοί γονείς προετοιμάστηκαν "χθες" για το "σήμερα" και οι δυνάμει αυριανοί γονείς προετοιμάζονται "σήμερα" για το "αύριο" και παρόλο που το διάστημα μεταξύ των δύο αντίστοιχων χρονικών σημείων τυπικά δεν αλλάζει, ουσιαστικά μεγεθύνεται λόγω της αλματώδους εξέλιξης της τεχνολογίας και των επιδράσεών της. Έτσι αναγκάζεται να υιοθετήσει νέες αντιλήψεις πρακτικού χαρακτήρα. Είναι κοινή αντίληψη ότι σήμερα η προετοιμασία όλων των μελών της κοινωνίας έχει προ οφθαλμών ένα και μόνο στόχο: να εφαρμόσει σε κάθε πράξη, ακόμη και στην παραμικρή κίνηση, την κυρίαρχη οικονομική αρχή της ελαχιστοποίησης του κόστους και της μεγιστοποίησης του κέρδους. Δηλαδή, συντελείται μέσα στο κλίμα της αντίληψης για εύκολη και σε σύντομο χρόνο απόκτηση πολλών αγαθών με καταβολή ελάχιστης προσπάθειας, χωρίς κάποιος από τους ασκούντες επιρροή να επισημαίνει,

ότι οι ανάγκες του ανθρώπου είναι πολλαπλές και ότι απαιτείται ιεράρχηση των αναγκών καθώς και μεγάλη προσπάθεια για την ικανοποίησή τους. Παράλληλα, αγνοείται ή αποσιωπάται, και ως εκ τούτου δεν τονίζεται, το γεγονός ότι τα αγαθά, έχοντας ορισμένο μέγεθος, είναι δίκαιο να μοιράζονται σε όλους ανάλογα με την εργατικότητα και τις δυνατότητές τους, και δεν πρέπει να αποκτώνται μόνο από ορισμένους που διαθέτουν δύναμη. Όμως, το χειρότερο είναι ότι, προκειμένου να συγκαλυφθούν τα αδικαιολόγητα, αυτός ακριβώς ο άδικος τρόπος προβάλλεται έντεχνα ως ο δίκαιος, οπότε ο κάθε γονιός, που δεν συμβιβάζεται με αυτή τη μέθοδο κατανομής και απόκτησης των αγαθών, έχει να αντιμετωπίσει το **δεύτερο** μεγάλο ερώτημα-πρόβλημα: -Πώς θα συνεννοηθεί και πώς θα βοηθήσει το παιδί του, ώστε να μην καταληφθεί από την απογοήτευση, να μην περάσει στην αδράνεια ή να μη συμβιβαστεί με την αδικία, να μην καταλήξει στην αρνητική ή την άδικη συμπεριφορά εξ αιτίας τής μετά προθέσεως ή και χωρίς πρόθεση προσπάθειας ορισμένων παραγόντων, οι οποίοι "προετοιμάζουν" το παιδί τους για την κατάκτηση ψευδεπίγραφων αγαθών ή αγαθών που δεν του αναλογούν; Έτσι, κάθε γονιός φθάνοντας μπροστά σ' αυτά τα διλήμματα ή στρέφεται προς τις πάγιες και διαχρονικές αξίες για να αυτοεπιβεβαιωθεί ως γονιός ή παρασύρεται από τον συρμό της νέας τάξης πραγμάτων και συνθηκολογεί μαζί της. Όμως, ο συμβιβασμός συνιστά το **τρίτο** μεγάλο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει ο γονιός, διότι δεν μπορεί να προβλέψει ούτε να μαντέψει με τι έχει συμβιβαστεί και τι τελικά έχει υιοθετήσει ως προς το μέλλον τού παιδιού του, αφού αυτά που σήμερα θεωρούνται ως ανάγκες, αύριο μπορεί να μην υφίστανται ή να θεωρούνται περιττά.

2. Αναγκαιότητα νέων θεσμών στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης

Είναι φανερό ότι, εάν δεχτούμε την ύπαρξη αυτών των μεγάλων προβλημάτων και με την προϋπόθεση ότι θέλουμε να αρχίσουμε να απομακρυνόμαστε προοδευτικά από τα πρότυπα που προαναφέραμε, επιδιώκοντας ένα γενικότερο κοινωνικό επαναπροσανατολισμό μέσω της νέας πλέον γενιάς, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια προς διάφορες κατευθύνσεις και, κυρίως, προς την κατεύθυνση της ενημέρωσης, στήριξης και ενίσχυσης των γονέων. Διότι, ακόμη και αν δεχτούμε προς στιγμήν ότι η

εκπαίδευση είναι ορθά προσανατολισμένη ή ότι προοδευτικά θα επαναπροσανατολιστεί ορθά, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το Σχολείο μπορεί να εφοδιάζει τους δυνάμει αυριανούς γονείς, με τα όσα θα απαιτούνται για την επιτυχή άσκηση του μελλοντικού ρόλου τους. Δηλαδή, με τις γνώσεις που απαιτούνται για την αγωγή και στήριξη των παιδιών τους, αποκλειστικά στην αρχή και παράλληλα με το σχολείο στη συνέχεια, αφού η γνώση ανανεώνεται, συμπληρώνεται, αναθεωρείται ή καταργείται με ρυθμούς που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν. Θα υπάρχει πάντοτε το νεότερο επιστημονικό συμπέρασμα που θα εξυπηρετεί μεν καλύτερα τις ανάγκες και τα προβλήματα που δημιουργούνται σε μια δυναμικά διαμορφούμενη κοινωνία ανθρώπων, αλλά και που θα πρέπει να κατακτηθεί συγχρόνως και από τις δύο πλευρές, γονείς και παιδιά, και μάλιστα αμέσως, τη στιγμή της πρώτης-άμεσης εφαρμογής του. Για τους λόγους αυτούς, είναι αναγκαίος, παράλληλα προς το σχολείο που απευθύνεται στα παιδιά και τους νέους, ένας θεσμός που θα απευθύνεται στους ενήλικες γενικότερα και τους γονείς ειδικότερα. Όμως, μια τέτοια διαδικασία είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να λειτουργεί στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης ή της δια βίου μάθησης, υπό ορισμένες βέβαια προϋποθέσεις (βλ. σχετ. σχόλιό μας στο Forum συζητήσεων της Γ.Γ.Ε.Ε., με ημερομ. 20/6/2001).

Σήμερα έχει πλέον γίνει δεκτή η σκέψη για εγκαθίδρυση ενός τέτοιου θεσμού, αυτού των Σχολών Γονέων (νόμος 2621/1998, ΦΕΚ 136 Α'/23-6-98, άρθρ.2, παράγρ.13), ο οποίος ήδη εφαρμόζεται με διάφορες μορφές, κυρίως από την πλευρά εκείνων που η δράση τους έχει προηγηθεί του νόμου. Όμως, αναφερόμενοι στις Σχολές Γονέων, εννοούμε κατ' αρχήν ένα θεσμό διαχρονικά αναγκαίο και με δυναμικό χαρακτήρα, ως προς τους στόχους, τη δομή και τον τρόπο επίτευξης των στόχων που τίθενται μέσω αυτού. Οπότε, γεννάται εκ των πραγμάτων η ανάγκη να διασφαλίζεται η συνεχής και απρόσκοπτη λειτουργία του. Διότι σε όλες τις επιστήμες έχουμε, όπως προαναφέραμε, διαρκή παραγωγή νέας γνώσης, η οποία επιβεβαιώνει, καταργεί ή συμπληρώνει την ήδη υπάρχουσα γνώση και μάλιστα σε ορισμένους τομείς, όπως π.χ. της τεχνολογίας και της γενετικής, με εξαιρετικά ταχείς ρυθμούς. Όπως αναφέρθηκε και στην ημερίδα της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων-ΓΓΕΕ (14 Μαρτίου 2001), σήμερα βρισκόμαστε μπροστά σε αλλαγές που αφορούν στο περιβάλλον, στην τεχνολογία, στην έννοια του πολίτη, στις σχέσεις παροχής υπηρεσιών, στις κοινωνικές επιστήμες, στην εκπαίδευση (Μ. Kalantzis, από σχετ. ιστοσελίδα της Γ.Γ.Ε.Ε.).

Επομένως, είναι προφανής η ανάγκη για συνεχή λειτουργία μιας διαδικασίας που θα γεφυρώνει το χάσμα του χθες με το σήμερα. Αλλά η χρησιμότητα ενός τέτοιου αναγκαίου θεσμού θα πρέπει να επιβεβαιωθεί από το αποτέλεσμα της εφαρμογής του, η οποία προϋποθέτει κατάλληλη μεθόδευση για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, με ενέργειες και προς την κατεύθυνση των γονέων. Διότι, το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι δυνατόν να λειτουργεί κατά τρόπο προφητικό, ακόμα και αν επαναπροσανατολιστεί ή διευρυνθεί, ώστε να καλύπτει εκ των προτέρων τις αυριανές απαιτήσεις ενώπιον των οποίων βρίσκονται αντιμέτωποι οι χθεσινοί μαθητές που είναι σήμερα γονείς. Η ενημέρωση και γενικότερα η πληροφόρηση για την κατανόηση του προορισμού του ανθρώπου, και κατά συνέπεια των στόχων της εκπαίδευσης, δεν μπορεί να είναι επιτυχής εάν αγνοεί τα επιτεύγματα όλων των επιστημών και τις διαγραφόμενες μεσομακροπρόθεσμες, θετικές ή αρνητικές, επιδράσεις τους στο μέλλον. -Ποιος θα ενημερώσει τους "δυνάμει" ή "ενεργεία" σημερινούς γονείς για την ηθική, τη θρησκευτική, τη λογική και τις άλλες πλευρές των επιτευγμάτων της Ιατρικής, της Βιολογίας, της Ψυχολογίας, της Παιδαγωγικής, της Κοινωνιολογίας κλπ., όταν χθες ως μαθητές δεν είχαν την παραμικρή υποψία για τη νέα γνώση; -Πώς και πότε θα ενημερωθούν και θα ενισχυθούν και οι γονείς εκείνοι, οι οποίοι δεν είχαν την ευκαιρία για εκπαίδευση οποιουδήποτε βαθμού, ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσουν τα παιδιά τους, πραγματοποιώντας κάθε δυνατή υπέρβαση; Γεννάται λοιπόν εκ των πραγμάτων η ανάγκη ύπαρξης και λειτουργίας ενός θεσμού που θα είναι σε θέση να αναλάβει έναν τέτοιο ρόλο. Ίσως οι λεγόμενες Σχολές Γονέων, με μια σύγχρονη όμως θεώρηση του θεσμού, θα μπορούσαν να παίξουν τον ρόλο αυτό, υπό ορισμένες όμως προϋποθέσεις.

Προ καιρού, όταν μου ζητήθηκε από υπεύθυνο μηνιαίας εφημερίδας παιδαγωγικού περιεχομένου να γράψω κάτι για τη χρησιμότητα των Σχολών Γονέων, αντιπρότεινα να γράψω κάτι για την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία τους. Διότι, κατά την άποψή μου, η χρησιμότητα ύπαρξης των "Σχολών" είναι πλέον σχεδόν αυτονόητη, τόσο για τους λόγους που προαναφέρθηκαν όσο και στο πλαίσιο της ανάγκης και της χρησιμότητας της δια βίου μάθησης, η οποία καλύπτει συγχρόνως και τους γονείς και τα παιδιά. Δηλαδή καλύπτει τους γονείς και ως προς την προσωπική τους εξέλιξη και ως προς τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα παιδιά τους. Υπ' αυτή την έννοια, η χρησιμότητα του έργου των "Σχολών" θα αποδειχθεί εκ του αποτελέσματος. Αλλά για να υπάρξει θετικό

αποτέλεσμα από τη λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού θα πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένες βασικές αρχές: (i) Οι Σχολές Γονέων σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να έχουν τη συνήθη μορφή, δομή και οργάνωση των κλασικών εκπαιδευτικών μονάδων, (ii) οι Σχολές Γονέων σε καμία περίπτωση δεν καταργούν, δεν υποκαθιστούν ή δεν αποδυναμώνουν άλλους παράλληλους θεσμούς ή λειτουργίες -θα εξηγήσω στη συνέχεια (παράγρ. 3) γιατί έχω την άποψη αυτή - και (iii) η εφαρμογή ενός τέτοιου θεσμού, σε κάθε περίπτωση, δεν θα πρέπει να αγνοεί τις δυνατότητες που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας.

3. Ρόλος των Σχολών Γονέων

Σπεύδω να παρατηρήσω απ' αρχής ότι, εάν οι Σχολές Γονέων (με οποιαδήποτε ονομασία) αναλάβουν να καλύψουν τις ανάγκες που προαναφέραμε, δεν θα μπορούν να καταστήσουν τον γονέα παντογνώστη και ούτε μπορούν να βρίσκονται ανά πάσα στιγμή δίπλα στα καθημερινά ή τα νέα προβλήματά του. Αντιθέτως, οι Σχολές Γονέων: (i) Θα εφοδιάζουν τους γονείς με έγκυρες πληροφορίες και θα δίνουν σαφείς απαντήσεις, ώστε να αντιμετωπίζουν οι γονείς, στον βαθμό που είναι δυνατόν, τα οικογενειακά προβλήματα τα οποία προκύπτουν καθημερινώς, χωρίς να προσφεύγουν στον εμπειρισμό, στο υποκειμενικό πνεύμα και στον δογματισμό. (ii) Παράλληλα, όμως, θα τους παρέχουν και τις γνώσεις εκείνες που θα τους διευκολύνουν στην αναζήτηση των κατά περίπτωση ειδικών και, κυρίως, στην κατανόηση της ανάγκης για συνεργασία με το διδακτικό και συμβουλευτικό προσωπικό του σχολείου των παιδιών τους. Επιγραμματικά, ο ρόλος των Σχολών Γονέων συνίσταται στη βοήθεια του "δυνάμει" ή "ενεργεία" γονιού να κατανοήσει τα όρια μεταξύ αυτοδύναμης δράσης, αφενός, και αναζήτησης της συνεργασίας και της στήριξης εκ μέρους των ειδικών, αφετέρου.

Η προσφυγή των γονέων στις ήδη υπάρχουσες Συμβουλευτικές Υπηρεσίες υπαγορεύεται από την ανάγκη στήριξης τους στις κάθε είδους σχέσεις τους (με τον εαυτό τους, με τον έτερο των συζύγων, με τα παιδιά τους, με το σχολείο, με το κοινωνικό περιβάλλον) και δεν θα πρέπει να επιζητείται στο πλαίσιο της "Σχολής", χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πρέπει να αποκλείεται κάτι τέτοιο, όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν. Είναι πράγματι σοφή η πρακτική των συνεδριών για ανταλλαγή απόψεων μεταξύ προσώπων

που έχουν το ίδιο πρόβλημα, με την παρουσία βέβαια πάντοτε και τη βοήθεια των ειδικών. Όμως η επικοινωνία αυτή δεν μπορεί και δεν πρέπει να δίνει απάντηση σε όλα τα προβλήματα που προαναφέραμε. Είναι αναγκαία η λειτουργία θεσμού, τον οποίο θα αποδέχονται και μέσω του οποίου θα μπορούν οι γονείς να ενημερώνονται για τις σύγχρονες αντιλήψεις και τάσεις της αγωγής και να εξοικειώνονται με τον τρόπο αναζήτησης απαντήσεων στα νέα προβλήματα που ορθώνονται ενώπιον των γονέων, των παιδιών, του σχολείου, της Κοινωνίας.

Έπειτα από αυτά, γίνεται αντιληπτός ο λόγος για τον οποίο έσπευσα να επισημάνω (βλ. παράγρ. 2) ότι οι Σχολές Γονέων σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να έχουν τη μορφή, δομή, οργάνωση και λειτουργία των συνήθων σχολών. Διότι ακόμη και ο όρος Σχολή, παρ' όλο που τιμά τους εμπνευστές και πρωτεργάτες τού θεσμού, ωστόσο δημιουργεί αρνητικούς συνειρμούς. Επομένως, κατά την έκδοση των κατ' εξουσιοδότηση του νόμου υπουργικών αποφάσεων (Υ.Α.) για την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία των Σχολών Γονέων, είναι απαραίτητο να έχουν επισημανθεί οι παράμετροι που καθιστούν αλυσιτελή κάθε ενέργεια. Με την προοπτική αυτή, καταθέτω ορισμένους προβληματισμούς, εκτιμώντας ότι θα διευκόλυναν τόσο το έργο αυτών που ήδη υπηρετούν τον θεσμό υφ' οιαδήποτε μορφή (επαναλαμβανόμενη ή πειραματική) όσο και των συντακτών των σχετικών Υ.Α. Βεβαίως, στο ΥΠΕΠΘ είναι ήδη συγκεντρωμένη η υπάρχουσα σχετική εμπειρία, οι απόψεις και οι προτάσεις, τόσο των πρωτεργατών όσο και άλλων προσώπων, μεταξύ των οποίων και του γράφοντος. Όμως, θα ήταν χρήσιμο, όπως πιστεύω, να κατατεθούν και στο πλαίσιο του διαλόγου που εγκαινιάζει η Γ.Γ.Ε.Ε. για τη δια βίου ή συνεχιζόμενη εκπαίδευση και για τον λόγο αυτό συμμετέχω με την παρούσα πρόταση στην προβλεπόμενη διαδικασία τοποθετήσεων, αφού ο ρόλος των Σχολών Γονέων εντάσσεται στους γενικότερους στόχους της Γ.Γ.Ε.Ε.

4. Βασικές αρχές για τους όρους και τις προϋποθέσεις ίδρυσης οργάνωσης και λειτουργίας των "Σχολών Γονέων"

4.1. Πρόσωπα στα οποία απευθύνονται οι Σχολές Γονέων

Μία βασική παράμετρος, την οποία θα πρέπει να έχει υπόψη της κάθε επιτελική ή

εκτελεστική ενέργεια για τις Σχολές Γονέων, αφορά στα πρόσωπα τα οποία θα μπορούν να απευθύνονται στις Σχολές.

- Θα απευθύνονται μόνο οι γονείς; Δηλαδή, θα εξαιρούνται οι "δυνάμει" γονείς;
- Τι θα γίνει, π.χ., με τα ζευγάρια που δεν έχουν παιδιά, αλλά προγραμματίζουν να αποκτήσουν;
- Ειδικότερα οι Σχολές Γονέων ποιων γονέων τις ανάγκες θα καλύπτουν ;
 - Γονέων που ενδιαφέρονται για τα παιδιά τους και έχουν άποψη για το τι πρέπει να κάνουν κατά περίπτωση;
 - Γονέων που ενδιαφέρονται για τα παιδιά τους και δεν γνωρίζουν για το τι πρέπει να κάνουν κατά περίπτωση;
 - Γονέων που ο ένας εκ των δύο ή και οι δύο αδιαφορούν για τα παιδιά τους;
 - Ενός γονέα λόγω απουσίας τού άλλου (θάνατος, διάσταση ή διάζευξη, μακρά απουσία λόγω επαγγέλματος ή ασθένειας ή φυλάκισης, άλλοι λόγοι) ;
 - Γονέων που εκμεταλλεύονται τα παιδιά τους;

4.2. Μορφή, ονομασία και εκπαιδευτική μεθοδολογία των Σχολών Γονέων

Μία άλλη παράμετρος αφορά στον χαρακτήρα των Σχολών. Είναι απαραίτητο να οριστεί ότι οι Σχολές Γονέων θα είναι ένα "ανοιχτό σχολείο", με ενεργό συμμετοχή των "εκπαιδευομένων" στη διαδικασία της μάθησης, χωρίς αναφορές και συνδέσεις με παραδοσιακά χαρακτηριστικά της κατά σύστημα εκπαίδευσης, όπως είναι, π.χ., ο όρος Σχολή. Η μορφή εκπαίδευσης, η οποία θα προσεγγίζει την έννοια της κατάρτισης και δεν θα αγνοεί την «ενεργό μάθηση», θα πρέπει να συνδέεται με σύγχρονες τεχνικές διδασκαλίας, όπως είναι η επ' ευκαιρία διδασκαλία (π.χ., χρησιμοποίηση των διαλειμμάτων κατά τη μετάδοση ραδιοτηλεοπτικών σίριαλ, ελληνικών έργων κλπ.), οι ραδιοτηλεοπτικές θεματικές συζητήσεις, ως προέκταση εισαγωγικών συζητήσεων στις Σχολές (θα προηγείται εισαγωγική ενημέρωση στις Σχολές και θα ακολουθεί η P/T μετάδοση), η ηλεκτρονική μάθηση (eLearning) κ.ά. Ειδικότερα, η ηλεκτρονική μάθηση, όπου μπορεί να εφαρμοστεί, θα αντιστρέφει ίσως και τους ρόλους γονέων και παιδιών, δηλαδή τα παιδιά θα βοηθούν τους γονείς τους να "μαθαίνουν". Σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητα και τα εξής:

- i) Ενημερωτικές εισαγωγικές διαλέξεις για τη θεματική των "μαθημάτων",

προκειμένου να μπορούν οι γονείς να επιλέγουν, σε συνεργασία με τους υπευθύνους των Σχολών Γονέων, τις ομάδες στις οποίες θα εντάσσονται, ιεραρχώντας τις ανάγκες τους και τις προτιμήσεις τους.

- ii) Δημιουργία διαφορετικών ομάδων γονέων ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, την ηλικία των παιδιών τους, το είδος της οικογένειας (με παιδιά, χωρίς παιδιά, μονογονεϊκές κλπ.- βλ. σχετ. παράγρ. 4. 1.
- iii) Λειτουργία παράλληλων ομάδων με διαφορετική θεματική, ώστε να υπάρχει δυνατότητα επιλογής.
- iv) Κοινά προγράμματα με συμμετοχή γονέων και μαθητών καθώς και γονέων, μαθητών και εκπαιδευτικών.

4.3. Περιεχόμενο προγραμμάτων των Σχολών Γονέων

Τα γνωστικά αντικείμενα προσδιορίζονται απ' αρχής. Όμως θα πρέπει να υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα προσθήκης και νέων αντικειμένων μετά από εισήγηση της Σχολής και απόφαση του Οργανισμού Σχολών Γονέων (ΟΣΓ, βλ.σχετ. παράγρ. 4.11). Πάντως, η απ' αρχής προδημοσίευσή τους είναι χρήσιμη, ώστε να υπάρχει εκδήλωση ενδιαφέροντος από πλευράς γονέων και κατ' αυτό τον τρόπο να επιλέγονται θέματα που απασχολούν τις εκάστοτε ενδιαφερόμενες ομάδες γονέων. Παραθέτουμε στη συνέχεια ενδεικτική θεματολογία:

- Φιλοσοφία της δημιουργίας οικογένειας, επαναπροσδιορισμός γονεϊκών ρόλων και ιδιαίτερα του ρόλου του πατέρα
- Σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας (στα οποία συμπεριλαμβάνονται πεθεροί, πεθερές)
- Αναπτυξιακά προβλήματα του παιδιού
- Οικογενειακός προγραμματισμός. Οικογενειακή αγωγή (...εύκολο να γίνεις γονέας, δύσκολο να είσαι)
- Αγωγή Υγείας (σεξουαλική αγωγή, σχέσεις των δύο φύλων, ναρκωτικά, αλκοόλ, κάπνισμα κλπ.)
- Βασικές αρχές οικονομίας και λειτουργίας της αγοράς και της αγοράς εργασίας.
- Οικιακή οικονομία (διαχείριση οικογενειακού προϋπολογισμού, αντικαταναλωτική συμπεριφορά κλπ.)

- Σχολικός και Επαγγελματικός Προσανατολισμός
- Ανθρωπιστική και ολιστική μόρφωση
- Συνεργασία σχολείου – οικογένειας (ανάγκες οικογένειας και σχολείου και αμφίδρομη σχέση τους)
- Ενισχυτική διδασκαλία των μαθητών
- Διασκέδαση, παιχνίδι, διακοπές κλπ.
- Ενδεχόμενο μη απόκτησης ή μη επιβίωσης παιδιού
- Άθληση, Καλές Τέχνες, χόμπι
- Φιλίες, θεάματα, ακροάματα
- Σεξουαλική εκμετάλλευση, κυκλώματα διακινητών ναρκωτικών κλπ.

4.4. Κατηγορίες προγραμμάτων σύμφωνα με προηγούμενες γνώσεις ή/και εμπειρίες των "σπουδαστών"

Ο εκ των υστέρων ενδεχόμενος προσδιορισμός των θεμάτων εκπαίδευσης, δηλαδή μετά την "εγγραφή" σπουδαστών, πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις προηγούμενες γνώσεις, τις εμπειρίες και τα προβλήματα των προσώπων που θα καταφύγουν στις Σχολές Γονέων. Επιβάλλεται σχηματισμός αυστηρώς διακρινόμενων ομάδων φοίτησης και ποικιλία τρόπων επικοινωνίας με τις ομάδες αυτές, βάσει των στοιχείων που προσδιορίζονται από την προηγούμενη εμπειρία, αλλά και τις προσδοκίες των ενδιαφερομένων. Θα ήταν χρήσιμο να προηγείται ένα προπαρασκευαστικό-συμβουλευτικό στάδιο, προκειμένου να επιλέγουν οι γονείς τη θεματική που ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους (βλ. σχετ. και 4.2, 4.3).

4.5. Διάρκεια προγραμμάτων

Είναι απαραίτητο να προσδιορίζεται με την Υ.Α. ο μέγιστος και ο ελάχιστος χρόνος των προγραμμάτων και των "μαθημάτων" και να προβλέπεται δυνατότητα παράτασης. Οποιαδήποτε παράταση συναποφασίζεται από γονείς και υπευθύνους και εντάσσεται σε νέα, αυτοτελή, θεματική ενότητα.

4.6. Ελεύθερος χρόνος – χορήγηση αδειών

Ένα άλλο σημείο, το οποίο θα πρέπει να προβλεφθεί, είναι και ο τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος της έλλειψης ελεύθερου χρόνου από την πλευρά των

"σπουδαστών". Ο ελεύθερος χρόνος για τον περισσότερο κόσμο είναι σαν το πράσινο. Ενώ είναι πολύτιμος, και χωρίς αυτόν περιορίζουμε την ποιότητα και την έκταση της ζωής μας, αντί να τον αυξάνουμε, συνεχώς τον περιορίζουμε. Θα πρέπει λοιπόν να ρυθμιστεί και το πρόβλημα αυτό, δηλαδή η εξεύρεση ή η παροχή ελεύθερου χρόνου. Γιατί δικαίως θα μπορούσε να αντιπαρατεθεί η εξής άποψη: - Όταν δεν υπάρχει ελεύθερος χρόνος, που θα βρουν τον χρόνο για τις σχολές οι χρείαν έχοντες;

Πιστεύω ότι με νομοθετική ρύθμιση μπορούν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, εφόσον, βέβαια, επιζητηθεί η εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου. Θα αναφέρω μερικά παραδείγματα, χωρίς να διεκδικώ πατρότητα, αποκλειστικότητα ή οτιδήποτε άλλο. Υπάρχουν ασφαλώς πολλοί τρόποι, χωρίς βεβαίως να είναι οι μοναδικοί:

Πρώτον, ο κλασικός. Δηλαδή, η παροχή αδειών από τον εργοδότη του "σπουδαστή". Η χορήγηση αδειών εκ μέρους του εργοδότη θα πρέπει να είναι υποχρεωτική, οι δε προϋποθέσεις χορήγησής τους και η διάρκειά τους θα ορίζονται με την Υ.Α. Η άδεια δεν θα χορηγείται για όλη τη διάρκεια του προγράμματος, αλλά για μικρότερο ή μεγαλύτερο μέρος του, ανάλογα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις τού εργαζομένου. Δεύτερον, με αξιοποίηση της τεχνολογίας, όπου είναι δυνατόν. Τρίτον, αντί να προσκαλούμε τους «δυνάμει» ή «ενεργεία» γονείς στις Σχολές Γονέων, να τους συναντούν οι Σχολές Γονέων στο σπίτι, στο χώρο εργασίας, σε συναθροίσεις διαφόρου χαρακτήρα, κ.ά. Π.χ., κατά την ώρα τού θείου κηρύγματος μήπως θα ήταν χρήσιμο μια φορά τον μήνα να υπάρχει ένα σχετικό "μάθημα" κυρίως για γιαγιάδες και παππούδες (ή πεθερούς, πεθερές) και προοδευτικά ή παράλληλα και για γονείς; Κατά συνέπεια, αυτό που προέχει δεν είναι η ύπαρξη ή όχι ελεύθερου χρόνου, αλλά ο ορθός σχεδιασμός και η καλή διάθεση. Εμπνεύσεις και προτάσεις μπορεί να υπάρξουν πολλές, και κυρίως από πλευράς αυτών που έχουν την ανάγκη και αυτών που μπορούν να βοηθήσουν. Αρκεί, βέβαια, να τους ρωτήσουμε και να μην αποφασίζουν γι' αυτούς τα συμφέροντα των άλλων.

4.7. Κάλυψη εξόδων παρακολούθησης των προγραμμάτων

Είναι απαραίτητο να προβλεφθεί κάποια αμοιβή υπό μορφή κάλυψης εξόδων παρακολούθησης των προγραμμάτων. Η καταβολή επιδόματος με συμμετοχή τού

εργοδότη, του ΟΑΕΔ και του Κράτους θα μπορούσε να αποτελέσει ουσιαστικό κίνητρο για συμμετοχή στα σχετικά προγράμματα.

4.8. Τίτλοι-Βεβαιώσεις φοίτησης στις Σχολές Γονέων

Στους γονείς που παρακολουθούν το πρόγραμμα των Σχολών χορηγείται βεβαίωση, η οποία περιγράφει τη διάρκεια και τα αντικείμενα που παρακολούθησαν προκειμένου να καλύπτονται οι άδειες και τα επιδόματα. Η βεβαίωση αυτή σε καμία περίπτωση δεν αποκτά ισοτιμία με παντός είδους τίτλο σπουδών για διορισμό, εξέλιξη κλπ. σε θέσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Το θέμα του τίτλου, όσο και αν με μια πρώτη προσέγγιση φαίνεται ότι δεν χρήζει συζήτησης, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί. Πιστεύω ότι δεν θα πρέπει να χορηγείται τίτλος σπουδών, διότι κανείς δεν γνωρίζει τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν στο μέλλον.

4.9. Προσόντα προσωπικού

Μία βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία οποιουδήποτε θεσμού είναι η ενεργός παρουσία των παραγόντων εκείνων, από τους οποίους εξαρτάται η εφαρμογή του. Κατ' αρχήν, είναι απαραίτητο εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό: συντονιστικό, διδακτικό, διοικητικό και λοιπό. Κατά τον προσδιορισμό των προσόντων του προσωπικού θα πρέπει να τίθενται σε πρώτη μοίρα τα προσόντα των προσώπων που έχουν ήδη εργαστεί σε «Σχολές Γονέων», διότι έχουν την απαραίτητη και δύσκολα αποκτώμενη πρακτική εμπειρία. Αλλά και τα χωρίς εμπειρία πρόσωπα δεν θα πρέπει να διαθέτουν απλώς έναν τίτλο, που θα αντιστοιχεί στο συγκεκριμένο έργο που θα αναλάβουν, αλλά και την απαιτούμενη επιμόρφωση-εξειδίκευση. Η εξειδίκευση δεν μπορεί να είναι ενιαία για όλο το διδακτικό προσωπικό, ανεξαρτήτως του σε ποιου υπουργείου την αρμοδιότητα θα υπάγεται ο χώρος στον οποίο θα λειτουργεί η Σχολή Γονέων: Σχολείο, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εκκλησία, Λαϊκή Επιμόρφωση, Γ.Γ.Ε.Ε. κ.ά. Διότι, όταν γίνει πράξη η λειτουργία των Σχολών Γονέων, όλοι θα ζητούν να διδάξουν και οι εκπρόσωποι κάθε ειδικότητας θα υποστηρίζουν ότι είναι οι αρμοδιότεροι, χωρίς να έχουν προετοιμαστεί αποκλειστικά για το έργο αυτό, αφού δεν υπάρχουν τέτοιες θέσεις επίσημα αναγνωρισμένες.

Ως προς το μη ενιαίο τής επιμόρφωσης των διδασκόντων, θα ήθελα να διευκρινίσω

ότι αναφέρομαι όχι μόνο στο αντικείμενο, αλλά και στη διάρκεια της επιμόρφωσης. Δεν μπορούν τα στοιχεία αυτά να είναι ενιαία, π.χ., για τον ψυχολόγο και τον οικονομολόγο, για να μη συμβεί ό,τι συνέβη και με τον Σχολικό και Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Ο ψυχολόγος έχει ανάγκη μικρής έκτασης ενημέρωσης για ορισμένες αρχές και προβλήματα της οικονομίας. Δεν ισχύει όμως το αντίστροφο και για τον οικονομολόγο. Δηλαδή, δεν αρκεί η κατάρτισή του σε ορισμένες μόνο βασικές αρχές επικοινωνίας των ανθρώπων, όταν μάλιστα είναι υποχρεωμένος να αναφερθεί σε "ψυχρά" οικονομικά μεγέθη. Είναι ανάγκη να διευρύνει τις γνώσεις του και για τις πτυχές της προσωπικότητας του ανθρώπου και για τις δυνάμεις της ψυχής και του συναισθήματος και για τόσα άλλα στοιχεία που συνδέονται με την ανθρώπινη προσωπικότητα. Η αναφορά μου στους οικονομολόγους δεν ήταν τυχαία. Αποβλέπει στο να τονίσει την ανάγκη σφαιρικής ενημέρωσης των γονέων. Οι γονείς έχουν ανάγκη πολυδιάστατης-πολυεπιστημονικής ενημέρωσης, γιατί τέτοιου είδους απαιτήσεις έχει να αντιμετωπίσει και ο σημερινός ρόλος τους. Τέτοιου είδους επιμόρφωση του προσωπικού των Σχολών απαιτεί και εξειδικευμένα προγράμματα, τα οποία θα προσφέρουν αφενός μεν κοινές για όλες τις ειδικότητες γνώσεις και αφετέρου ειδικές κατά επιστημονικό κλάδο.

4.10. Εξειδίκευση του προσωπικού στο πλαίσιο των δομών τής δια βίου μάθησης

Θα μπορούσε δικαίως να υποστηριχθεί ότι η διαδικασία εξειδίκευσης του προσωπικού των Σχολών εκφεύγει των ορίων της παρούσας συζήτησης. Όμως, έχουμε την άποψη ότι η συγκεκριμένη εξειδίκευση θα μπορούσε να ενταχθεί στα προγράμματα της δια βίου μάθησης της Γ.Γ.Ε.Ε. με στόχο τη στελέχωση των Σχολών, τουλάχιστον αυτών που ενδεχομένως θα λειτουργήσουν υπό την εποπτεία της. Για τον λόγο αυτό παραθέτουμε ένα χρονοδιάγραμμα εφαρμογής της σχετικής διαδικασίας.

Κατά το πρώτο έτος (ή κατά τα 2 πρώτα έτη) εφαρμογής τής Υ.Α. για τους όρους λειτουργίας των Σχολών Γονέων προσλαμβάνεται συντονιστικό και διδακτικό προσωπικό που διαθέτει ή εμπειρία από την άσκηση αντίστοιχου έργου επί διετία τουλάχιστον ή, εφόσον δεν διεκδικήσουν τις προβλεπόμενες θέσεις πρόσωπα με εμπειρία, μόνο αντίστοιχο τίτλο σπουδών. Σε κάθε περίπτωση, απαιτείται και **Βεβαίωση Επάρκειας**, η οποία θα χορηγείται μετά από παρακολούθηση προγράμματος ταχύρυθμης επιμόρφωσης. Το περιεχόμενο της ταχύρυθμης επιμόρφωσης, ο φορέας παροχής τής

επιμόρφωσης και ο τρόπος παροχής της βεβαίωσης επάρκειας ορίζονται από τον ΟΣΓ (βλ. σχετ. παράγρ. 4.11).

Από το δεύτερο (ή το τρίτο) έτος εφαρμογής της σχετικής Υ.Α. το προσωπικό πρέπει να διαθέτει, πέραν από τον τίτλο σπουδών ή την εμπειρία, και **Βεβαίωση Επιμόρφωσης**, αντί της Βεβαίωσης Επάρκειας. Ο φορέας, το περιεχόμενο και η διάρκεια της επιμόρφωσης εξαρτώνται από τον βασικό τίτλο σπουδών του επιμορφούμενου και ορίζονται από τον ΟΣΓ. Εφόσον μεταξύ επιμόρφωσης και ανάληψης καθηκόντων των συντονιστών και των διδασκόντων έχει μεσολαβήσει διάστημα δύο ετών, απαιτείται και μηνιαία αμειβόμενη επιμόρφωση, το περιεχόμενο της οποίας καθώς και τα άλλα συναφή θέματα ορίζονται από τον ΟΣΓ. Είναι σαφές ότι η τακτική ανανέωση της επιμόρφωσης επιβάλλεται και υπαγορεύεται και από τους στόχους των Σχολών Γονέων, οι οποίες έχουν δυναμικό χαρακτήρα (βλ. παραγρ. 3 και 4.1).

4.11. Εποπτεύων Οργανισμός

Μετά τα όσα αναφέρθηκαν για τα χαρακτηριστικά των Σχολών Γονέων, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή ενός τέτοιου δυναμικού προγράμματος -ως προς τους στόχους, τις ώρες εφαρμογής του (κυλιόμενο ωράριο και όχι σταθερές ημέρες), τη διαθεσιμότητα και την ετοιμότητα των προσώπων προς τα οποία απευθύνεται- δεν μπορεί να στηρίζεται σε γενικευτικού χαρακτήρα θεωρητικές περιγραφές και υποκειμενικές εκτιμήσεις των υπευθύνων των προγραμμάτων και των διδασκόντων σ' αυτά. Είναι αναγκαία η ύπαρξη φορέα, π.χ. ενός Οργανισμού Σχολών Γονέων (ΟΣΓ), ο οποίος ενδείκνυται να υπάγεται στη ΓΓΕΕ και να έχει ως έργο τον συντονισμό, τη βελτίωση και την ενίσχυση του θεσμού καθώς και την ενημέρωση των υπευθύνων εφαρμογής του.

Για την επίτευξη του έργου του ο ΟΣΓ έχει ανάγκη πολύπλευρης στήριξης. Γι αυτόν τον λόγο το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) του ΟΣΓ θα πρέπει να αποτελείται από εκπροσώπους που θα υποδείξουν: i) τα πανεπιστημιακά τμήματα που παρέχουν παιδαγωγική και ψυχολογική εκπαίδευση και κατάρτιση, ii) τα πανεπιστημιακά τμήματα που έχουν ως κύριο έργο αντικείμενα τα οποία θα διδάσκονται στις Σχολές Γονέων, iii) το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, iv) η ΟΛΜΕ, v) η Τοπική Αυτοδιοίκηση, vi) η Λαϊκή Επιμόρφωση, vii) η Εκκλησία, viii) οι Συνομοσπονδίες ΑΜΕΑ, πολυτέκνων κλπ. καθώς κ.ά. φορείς. Η θητεία των μελών του Δ.Σ. θα είναι πενταετής.

4.12. Λειτουργούντα προγράμματα

Τέλος, μεταξύ των αρμοδιοτήτων του ΟΣΓ θα πρέπει να περιλαμβάνεται και η αξιοποίηση ήδη λειτουργούντων προγραμμάτων. Προγράμματα συναφή που ήδη λειτουργούν δεν καταργούνται, τυχόν δε αιτήματά τους για οποιασδήποτε μορφής στήριξη ή ενίσχυση εξετάζονται από τον ΟΣΓ, με προοπτική την ενθάρρυνση για συνέχιση και βελτίωση της σχετικής προσπάθειας.

Λαυρέντιος Γ. Δελλασούδας

Αναπληρωτής Καθηγητής Παιδαγωγικής
στο Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας
της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Διεύθυνση: Πανεπιστημιόπολη-Ιλίσια Αθήνα 157 84

Τηλ. (01) 7277514, fax: (01) 9319598

E-mail: ldellas@ppp.uoa.gr.